

Zes bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs

taaltrajecten.be

Astrid Geudens, Kirsten Schraeyen, Helena
Taelman, Marit Trioen, **Jordi Casteleyn**,
Mathea Simons, Tom F.H. Smits

Met warme dank aan het Departement Onderwijs Vlaanderen en de stuurgroep, alle scholen die hun inspirerende aanpak met ons deelden, ondersteuners en leerkrachten voor de waardevolle adviezen en suggesties.

Over het project

Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor leerlingen met nood aan taalsteun?

Wat zijn de kenmerken van een effectief **taaltraject** voor leerlingen met nood aan taalsteun?

Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor **leerlingen met nood aan taalsteun**?

een voorbeeld ...

Oudercontact

Voeg locatie of videogesprek toe

18 nov. 2021 17:10 tot 17:40

Melding 1 uur vóór begin

Melding 1 dag vóór begin

Voeg genodigden toe

Voeg notities of URL toe

	<p>Wat zegt de toetsafnemer?</p> <p><i>Vanaf nu doen jullie het alleen. Luister goed!</i></p>
	<p>1. Gooi het snoepje dat op de grond ligt, in de grote vuilbak naast het raam. Trek een lijn van het snoepje naar de juiste plaats.</p>

woordenkennis, instructies, enzovoort

	Wat zegt de toetsafnemer? <i>Vanaf nu doen jullie het alleen. Luister goed!</i>
	
	1. Gooi het snoepje dat op de grond ligt, in de grote vuilbak naast het raam. Trek een lijn van het snoepje naar de juiste plaats.

educatieve handeling

HULPPIET

Vind jij de Pieten ook zo leuk? Ze zijn grappig en kunnen heel goed klussen. Ook jij kunt een Hulp Piet worden, verkleed je in Pietenkleren en help Sinterklaas een handje! Volg de stappen en teken een Hulp Pietje.

1

2

3

4

5

6

7

8

WWW.STUDIOSTIFT.NL

Deze mini-tekenworkshop komt uit het Ik-kan-tekenen Decemberboek; stap voor stap leren tekenen over Sinterklaas, Kerstels, Oud & Nieuw en Sneeuwpret. Ideaal December-cadeau! Tekenen tijdens het wachten op de Sint, tussen de gangen van het kerstdiner door of gezellig samen op een donkere Decenberdag. Maar of hoe dan ook, iedereen kan tekenen!

Wat kunnen we uit dit voorbeeld meenemen?

- Taalondersteuning geldt voor een grote groep leerlingen. Niet enkel de ‘klassieke’ doelgroep van meertalige leerlingen.
- Taal is meer dan enkel lezen, luisteren, spreken of schrijven. Het is al die competenties, en nog veel meer.
- Taalondersteuning kan op verschillende manieren georganiseerd worden.
- Taalondersteuning organiseren is complex. Het wordt extra complex in tijden van corona en lerarentekort.
- Taalondersteuning werkt.

Hoe kunnen schoolteams met zulke voorbeelden omgaan?

Kortom, wat werkt? ...

Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten

Praktijkids voor taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs

Astrid Geudens, Kirsten Schraeyen, Helena Taelman, Marit Trioen, Jordi Casteleyn, Mathea Simons, Tom F.H. Smits

Hoe is taaltrajecten.be ontstaan?

Opdracht van de Vlaams minister van Onderwijs in 2020:

“Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen?”

primaire studie

A of B?

meta-analyse / review

A > B

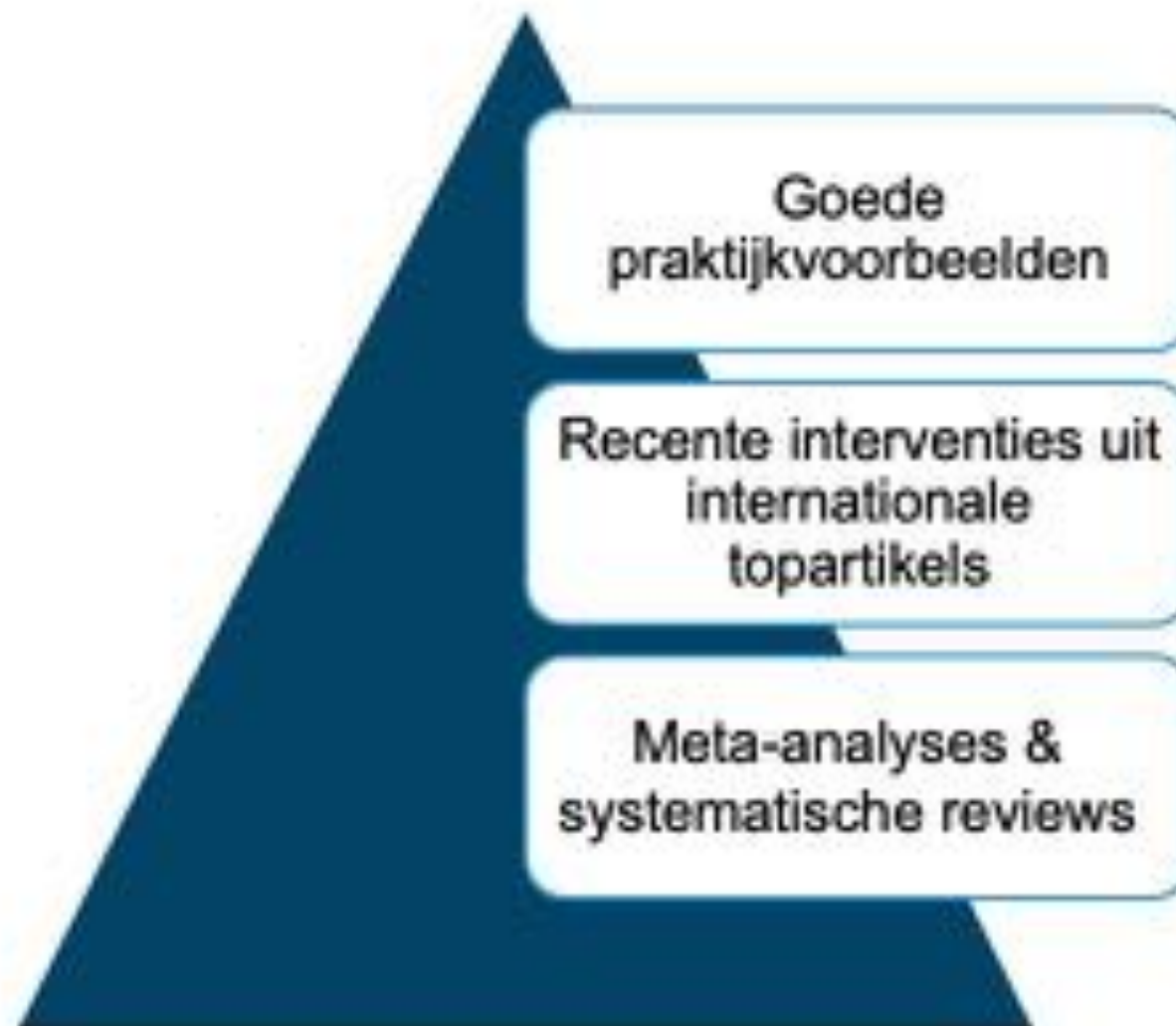

rapport taalintegratietrajecten

“focus op A”

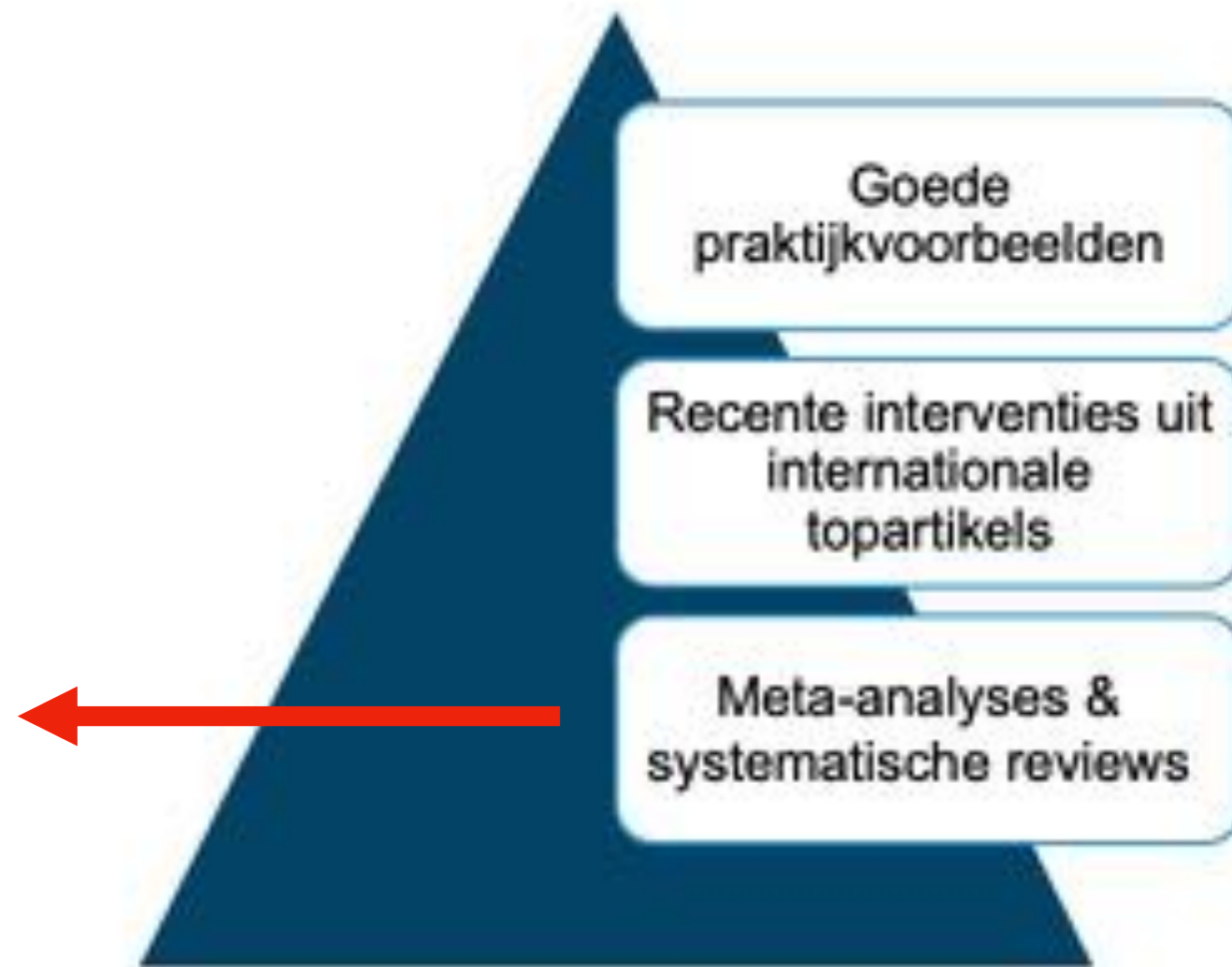
Opdracht van de Vlaams minister van Onderwijs in 2020:

“Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen?”

Opdracht van de Vlaams minister van Onderwijs in 2020:

“Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen?”

**+ een kritische
beoordeling van de
kwaliteit**

is A écht beter dan B?

Opdracht van de Vlaams minister van Onderwijs in 2020:

“Wat zijn de kenmerken van een effectief taaltraject voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen?”

Bijvoorbeeld,

Een meta-analyse of systematische review moest dus o.a. op publication bias controleren (en nog veel andere factoren). Indien niet, namen we dit niet mee binnen dit project.

Inkijkje

"Woordenschat is in onze kleuterklas geen los lesje. Alle activiteiten vormen één geheel, bijvoorbeeld in een thema 'uitvinden'. Het start met een probleem dat onze klaspop ervaart. Die krijgt het maar niet voor elkaar om een stevig hut te bouwen. In een beeldend verhaal worden de kleuters geprikkeld. Samen bedenken we tijdens de volgende weken een oplossing voor het probleem vanuit verschillende invalshoeken (rekenen, wereldoriëntatie, kunstzinnige vorming enz.). Een variatie aan woorden zoals handig, stevig, verbinden, de uitvinding komen aan bod in het verhaal. In kleine groepjes onderzoeken de kinderen ook meteen met concreet materiaal hoe dat gaat: verbinden, dingen aan elkaar vastmaken. Voor NTL's organiseren we preteaching zodat ze weten om welke materialen het gaat en wat je ermee kunt doen. Ik verwoord dan wat ik doe, pak er woordkaartjes bij, ze nemen mijn voorbeeld over en ik stimuleer hen om te 'vertellen' waarmee ze iets doen en wat. Zo koppelen we basiswoorden aan de nieuwe doelwoorden. Naast gesprekken met de kinderen zijn er veel kansen om de woorden in samenhang met elkaar toe te passen en ook op een andere manier te beleven. Zo is er bijvoorbeeld een activiteit die eigenlijk gericht is op motoriek waarbij de kinderen met touw een levende schutting bouwen. Daar gaan woorden als verbinden, onderzoeken, handig en stevig venter leven. De woordkaartjes gaan dus gewoon mee naar de turnzaal. De kinderen 'onderzoeken' verder in de bouw- en ontdekkhoek, spelen uit dat ze met de klaspop een hut bouwen, doen taalspellerjes waarbij ze ontdekken hoe de klankvorm van de woorden eruit ziet enz. Omdat de kinderen zo bezig zijn met het zoeken naar een oplossing voor ons probleem, dragen ze vanzelf weer nieuwe ervaringen en handelingen aan en die geven een mooie kans om de doelwoorden op een andere manier toe te passen en te gebruiken."

Om school- en vaktaal te verwerven is er naast expliciete woordenschatinstructie ook aandacht nodig voor taaldomeinen zoals woordleer en zinsbouw. Tegen het einde van het lager onderwijs moeten (oudere) leerlingen deze school- en vaktaalwoorden immers niet alleen kunnen herhalen, ze moeten deze woorden ook kunnen uitleggen, in verband brengen met andere woorden, verklaren en toepassen in allerlei contexten.

- Geef daarom expliciete instructie over de **woordvorming** (bijvoorbeeld grondwoord/voervoegsel/achtervoegsel) bij moeilijke woorden (bijvoorbeeld kneding - kneden - gekneed - kneedbaar - kneedbaarheid).
- Laat leerlingen **aan de slag** gaan met oefeningen om deze inzichten te verwerken: bijvoorbeeld met een achtervoegsel het grondwoord proberen achterhalen, zoals -ing: daling (dalen) - vertraging (vertragen), in kleine groep beoordelen of bepaalde woorden echte woorden zijn (wel gedaald maar niet gevertraagd).
- Aandacht voor **grammaticale aspecten** (zoals tijdgebruik, onderschikkende voegwoorden 'hoewel', 'waarvoor') in complexe zinnen die gebruikt worden tijdens de les of in een tekst is ook een meerwaarde. Maak bij leerlingen duidelijk hoe deze grammaticale aspecten bijdragen aan de betekenis van een zin en laat leerlingen hier zelf mee aan de slag gaan. Bijvoorbeeld: een complexe zin samenstellen met 'hoewel', onregelmatige werkwoorden herkennen in de tekst die je behandelt, het gebruik van dit soort voegwoorden tijdens praktijklessen enz.

Onderzoeksevidentie?

De drie aanbevelingen die hier genoemd worden, zijn gebaseerd op wetenschappelijke reviews. De eerste aanbeveling komt uit Chambers et al. (2016) en werd daar zowel voor de mondelinge als de schriftelijke taal naar voor geschoven. De tweede tip is afkomstig uit Mol et al. (2009). De derde tip is een uitbreiding van de reviews van Bengochea (2014) en Richards-Tutor et al. (2016) met informatie over expliciete woordenschatinstructie, zoals die in alle buitenlandse taaltrajecten aan bod komt. Alle tips zijn uitgediept en geïllustreerd met voorbeelden uit taaltrajecten met bewezen effectiviteit. Deze taaltrajecten boden ook inspiratie voor de verdiepende kaders rond talige interactie en woordenschatselectie.

de praktijkgids vermeldt
bij elke bouwsteen expliciet
de relevante onderzoeksevidentie

Laat kinderen ook experimenteren met 'schrijven'.
Doe dit bijvoorbeeld door een boodschappenlijstje te maken bij het spelen van winkelje of een brief naar elkaar te schrijven. Ook zonder 'lettertekens' kunnen deze schrijfsels veel vertellen (bijvoorbeeld leesrichting, spaties tussen krabbels als woorden enz.). Schrijf zelf ook bewust en vertel hardop waarom je iets opschrijft (bijvoorbeeld om niet te vergeten).

Inkijkje

"We zorgen ervoor dat **kleuters** in onze klas veel letters zien en ermee in aanraking komen: woorden staan bij de woordenschatkaartjes, we zorgen voor een gevarieerd aanbod boeken in de klas, de leerkracht schrijft regelmatig zichtbaar voor de kleuters en leest het daarna weer voor, we laten kleuters zelf een verhaal bij hun tekening 'schrijven'/tekenen of we schrijven mee terwijl ze vertellen. Als we merken dat kleuters onze geschreven woorden willen kopiëren, schrijven of typen we in leesletters. Anders gebruiken we een variatie aan lettervormen (verbonden schrift, hoofdletters, leesletters enz.)."

Prikkel het klankbewustzijn van jonge kinderen.
Doe dit aan de hand van spelletjes waarin ze samen grotere klank-eenheden ontdekken in woorden zoals rijmen (bijvoorbeeld bij plaatjes met woorden rijmparen uitzoeken), woorden verdelen in klankgroepen (bijvoorbeeld klankgroepen springen in 'voeten' als 'voe' - 'ten'). De relatie tussen klankbewustzijn met grotere eenheden is minder sterk dan met fonemen maar kan een **opstapje** zijn. Je kan de moeilijkheidsgraad opbouwen. Ga van klankgroepen in 'voet-bal', naar 'voet-je' naar 'voe-ten' of bepaal welke woorden rijmen. Dat is een stuk makkelijker dan zelf een rijmwoord bedenken.

- Hou bij **NTLS**' rekening met de eigenheid van de thuistaal en het schoolverleden. Niet alle kinderen hebben ervaring met rijm. Sommige kinderen kennen bijvoorbeeld geen eindrijm (bijvoorbeeld **Ko-naars**) terwijl de Nederlandse taal, liedjes en versjes doordrongen zijn van rijm. Met een bewust aanbod in je klas zorg je ervoor dat kinderen hiermee vertrouwd raken zodat ze kunnen genieten van taal. Want ook hier gaat het om: spelen met en genieten van taal.

Combineer werken aan fonemisch bewustzijn met een aanbod van letters.
Als je een woord zegt, gebruik je klanken maar dit is iets heel anders dan klanken in een woord te kunnen benoemen, wat ook nodig is bij het lezen. Dat komt omdat fonemen eigenlijk abstracte taalkundige eenheden zijn. Ze komen niet in losse pakketjes. In een woord gaan alle klanken over in elkaar als één geheel (coarticulatie). Ook als je een losse klank uitspreekt, blijft het vluchtig. Letters daarentegen zijn zichtbaar en duidelijk te onderscheiden. **Letterkennis helpt** kinderen daarom om de klanken vast te houden en ermee te spelen.

Laat klanken bewust uitspreken.
Om de koppeling te versterken laat je kinderen de klank ook bewust uitspreken. Ook klanken en letters lenen zich perfect tot **onderzoek** (Hoe gaat dat als je mmm zegt?) en dat past bij de eigenheid van jonge kinderen.

- Dit is des te belangrijker voor **NTLS**. Sommige klanken komen in bepaalde thuistalen immers niet voor (bijvoorbeeld geen 'aa', 'oo' maar enkel 'a' en 'o' in Slavische talen zoals het Pools of geen onderscheid tussen 'b' en 'p' door afwezigheid van de 'p' in het Berbers en Arabisch). Het leren van deze klank-tekenkoppelingen vraagt om extra aandacht.

  47

'Inkijkje'
de praktijkgids beschrijft
praktijkvoorbeelden
uit Vlaanderen en
uit de onderzoeksliteratuur

Wat zijn de inzichten van taaltrajecten.be?

De zes bouwstenen voor een effectief taaltraject

1

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

2

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden

3

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

4

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

6

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

- 1.1 Investeer in een krachtige klasaanzak om alle leerlingen te bereiken
- 1.2 Werk in kleine groep of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben
- 1.3 Leerkrachten zijn de geknipte begeleiders, maar ook paraprofessionals en vrijwilligers kunnen mee ondersteunen
- 1.4 Laat de duur en intensiteit van het traject afhangen van jouw doelgroep, hun leeftijd en de beoogde taaldoelen

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de deelvaardigheden
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante thema's met verschillende invalshoeken

- 3.1 Plan rijke gesprekken om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen
- 3.2 Voorzie voorleesmomenten met veel interactie
- 3.3 Werk doelbewust aan woordenschat, ook expliciet

- 4.1 Bereid leerlingen vroeg genoeg voor op het leren lezen
- 4.2 Zet in op een effectieve leesstart
- 4.3 Ga voor goede, strategische en gemotiveerde lezers
- 4.4 Laat schrijfofdrachten het lezen (en spreken) versterken

- 5.1 Geef expliciete instructie
- 5.2 Laat leerlingen van en met elkaar leren
- 5.3 Geef sterke feedback
- 5.4 Integreer technologie op een wijze manier in je lessen
- 5.5 Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

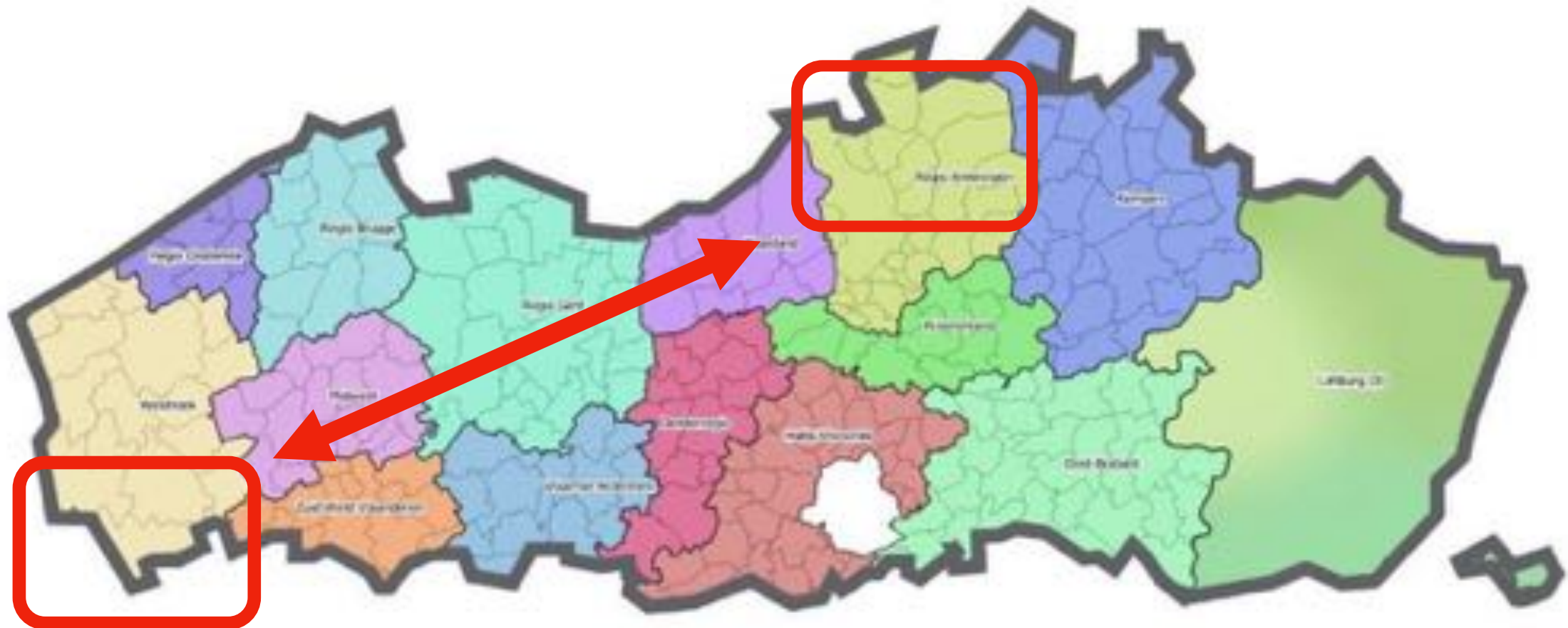

- 6.1 Monitor je leerlingen en stem je onderwijs hierop af
- 6.2 Grijp de kans om te blijven leren
- 6.3 Werk samen met je team vanuit een gedeelde en gedragen missie

Enkele belangrijke opmerkingen

- Dit project focust op het **volledige leerplichtonderwijs**, dus van kleuter- tot en met secundair onderwijs.
- “**Leerlingen** die nood hebben aan extra taalondersteuning” zijn:
 - Nederlandsetaalleerders (NTL's)
 - Leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand (blootstellingsachterstand)
 - Leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis
 - Leerlingen met lees- en of spellingmoeilijkheden (B.v. o.a. dyslexie)
- Een **taaltraject** biedt leerlingen met nood aan taalsteun duurzame, intentionele en intensieve taalleerkansen in de onderwijstaal.

taaltrajecten.be geeft een richting aan voor schoolteams, geen uitgestippelde route

Van de praktijk naar de bouwstenen. Een concreet voorbeeld.

+ schrijven en lezen zijn als twee emmers uit dezelfde waterput

Welke leerling zou jij het hoogst scoren?

Plaats jouw antwoord in de chat:

1 = leerling 1

2 = leerling 2

Welke leerling zou jij het hoogst scoren?

Plaats jouw antwoord in de chat:

1 = leerling 1

2 = leerling 2

Enkele richtvragen voor jullie:

- Leest de leerling zonder te haken? Af en toe struikelen over een woord mag.
- Leest de leerling op een aangenaam tempo? Niet te snel, niet te traag?
- Leest de leerling met intonatie?
- Maakt de leerling een begin en een einde aan de zinnen? Stopt de leerling na een leesteken?
- Kan jij de tekst volgen zonder dat je hem voor je ziet?
- Is het aangenaam om naar de leerling te luisteren?
- Heb je de indruk dat de leerling begrijpt wat hij leest?

Tweede luisterronde

- We luisteren nog eens naar de leerling die volgens jullie het minst hoog scoorde.
- Jullie krijgen nu de voorgelezen tekst erbij.
- **Nieuwe vraag: hoe kunnen we deze leerling helpen?**
Meer specifiek: waar worstelt die leerling mee? Waar heeft deze leerling problemen mee?
- Plaats jouw antwoord in de chat

Leerling 1

Als bezeten probeert moeder mij wakker te krijgen. Ze verwacht dat ik samen met vader naar de moskee ga om te bidden. Dat hoort nu eenmaal zo. Daarna kan ik dan gelijk meegaan om het schaap te kelen. Ik heb veel slaap en weinig zin. De moskee valt mee. Indien je er binnenwandelt, moet je zeker salaam aleikum zeggen, anders schieten de vaders hun ogen vuur. (...)

‘Ayoub!’ Moeders stem komt vanuit de keuken. Zelfs als ik mijn hoofdkussen tegen mijn oren duw, gaat het geluid er dwars doorheen.

‘Ayoub, je bent al dertien en je gedraagt je als een kleuter! Kom naar beneden! Over een kwartier komt je vader! Ik heb alvast de riem klaargelegd zodat die magere benen van je ervan langs gaan krijgen.’

Magere benen? Je moet moeder niet te veel geloven, mijn benen zijn redelijk gespierd. Ze zegt dat ik dertien ben, terwijl ze mijn leeftijd goed genoeg kent. Het is omdat ik ver voor ben op mijn leeftijdsgenoten.

Als vader kwaad is, zegt hij altijd: ‘Die jongen heeft al een snor, maar hij gedraagt zich als een baby wiens pamber ververst moet worden.’

Op een dag was ik het zo beu dat ik mijn snor wou afscheren. In de badkamer deed ik het hoe het moest. Flink veel scheerschuim onder mijn neus en dan met een ouderwets scheermesje een gezwinde beweging. Zo veel bloed, mijn bovenlip had ik er bijna helemaal afgesneden. Ik gilde.

Leerling 2

Over een broertje dat eruitziet als een buitenaards wezen

‘Er zit niks anders op. We gaan Benjamin bezoeken.’ Het voelt alsof hij dwars door de kokende lava heel even mijn hart heeft aangeraakt. Ik mag mee naar Benjamin.

‘Deze keer is het serieus,’ zegt hij terwijl we vijf trappen oplopen. ‘Heb je waterpokken gehad?’

‘Ja....’ Ik ben buiten adem. ‘Ik zat onder de blaasjes en het jeukte als een gek.’

De lucht is zwaar en ruikt naar medicijnen. We hadden allebei geen zin meer in de lift. Op een dag heb je genoeg van sombere oma’s met infuuskapstokken.

‘En nu?’ vraagt Adam. ‘Heb je koorts, diarree, buikpijn, snot?’

‘Ik heb helemaal niks.’

Ik blijf staan en kijk naar hem. Mijn hart bonkt. ‘Ik moet het weten. Voordat ik hem zie. Wie is Benjamin?’

We zijn in een gebouw vol ellende en ik wil voorbereid zijn. Krijg ik straks een kaal hoofd te zien? Eén been, vreselijke pijn, iemand in coma?

‘Op dit moment,’ zegt Adam, ‘is Benjamin nog helemaal niemand. Maar het is de bedoeling dat hij mijn broertje wordt.’

‘De bedoeling?’

‘Hij is vandaag min zesenzeventig dagen oud.’

Ik slik. ‘Ik wist niet dat je dan kon leven...’

Hoe kan een schoolteam deze leerlingen helpen?

Hoe kan een schoolteam deze leerlingen helpen?: Een mogelijk antwoord.

- **Leerlingen** lezen een tekst voor. Dit wordt opgenomen.
- **Leerkrachten** luisteren naar de opnames: eerst individueel, daarna in team. Verschillen in mening worden in groep besproken.
- Leerlingen worden geselecteerd.
- **Tutorsessies**, in samenwerking met studenten van een nabije hogeschool:
Focus op vloeiend lezen én leesbegrip
 - Belang van geïntegreerde aanpak (motivatie – technisch – begrip)
 - Belang van thema's die aansluitend bij leefwereld van de leerlingen

Hoe zagen deze tutorsessies eruit? (1)

- 1e graad secundair onderwijs
- 2 keer per week, 20 minuten per sessie, 10 weken
- 1-op-1 of groepjes van 2 à 3 leerlingen
- Rijke, authentieke teksten met complexe verhaalstructuur en thema's
- Fragmenten uit boeken voor lezers van 12–14 jaar
- Zowel fictie als non-fictie
- Teksten mogen iets moeilijker zijn dan niveau van de leerling, en stijgen uiteindelijk in moeilijkheidsgraad

Hoe zagen deze tutorsessies eruit? (2)

- focus op **herhaling**: bv. de leerlingen vertellen waar het fragment over ging dat de vorige keer gelezen is.
- **modelling**: bv. tutor leest het fragment eerst voor.
- **woordenschat**: bv. leerlingen noteren moeilijke woorden in een logboek en bedenken bij elk woord een zin waarin het woord voorkomt. Bv., “leder”.
- **praten** over de tekst: bv. de leerling vat samen waar het net gelezen fragment over ging.
- zoveel mogelijk concrete **feedback**: bv. de tutor geeft specifieke feedback op punctuatie. Bv., “Hier moet je een langere pauze laten, want hier staat een punt.”
- **motivatie!**

Dit schoolteam brengt de zes bouwstenen al in de praktijk

1

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

2

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden

3

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

4

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

6

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

- 1.1 Investeer in een krachtige klasaanzak om alle leerlingen te bereiken
- 1.2 Werk in kleine groep of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben
- 1.3 Leerkrachten zijn de geknipte begeleiders, maar ook paraprofessionals en vrijwilligers kunnen mee ondersteunen
- 1.4 Laat de duur en intensiteit van het traject afhangen van jouw doelgroep, hun leeftijd en de beoogde taaldoelen

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de deelvaardigheden
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante thema's met verschillende invalshoeken

- 3.1 Plan rijke gesprekken om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen
- 3.2 Voorzie voorleesmomenten met veel interactie
- 3.3 Werk doelbewust aan woordenschat, ook expliciet

- 4.1 Bereid leerlingen vroeg genoeg voor op het leren lezen
- 4.2 Zet in op een effectieve leesstart
- 4.3 Ga voor goede, strategische en gemotiveerde lezers
- 4.4 Laat schrijfofdrachten het lezen (en spreken) versterken

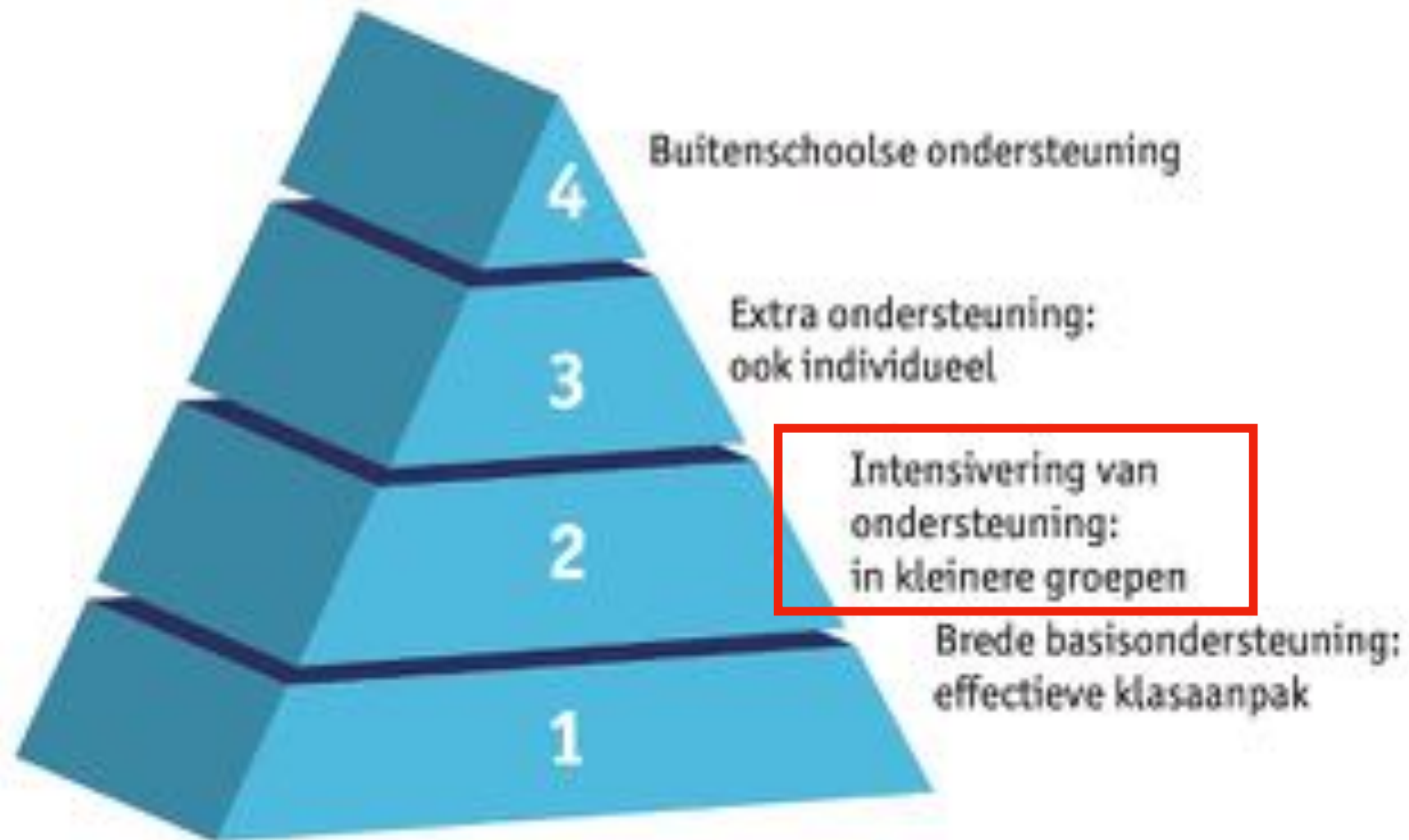
- 5.1 Geef expliciete instructie
- 5.2 Laat leerlingen van en met elkaar leren
- 5.3 Geef sterke feedback
- 5.4 Integreer technologie op een wijze manier in je lessen
- 5.5 Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

- 6.1 Monitor je leerlingen en stem je onderwijs hierop af
- 6.2 Grijp de kans om te blijven leren
- 6.3 Werk samen met je team vanuit een gedeelde en gedragen missie

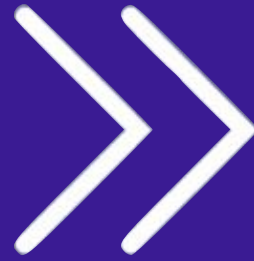
Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

- 1.1 Investeer in een krachtige klasaankpak om alle leerlingen te bereiken
- 1.2 Werk in **kleine groep** of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben
- 1.3 Leerkrachten zijn de geknipte begeleiders, maar ook **paraprofessionals** en vrijwilligers kunnen mee ondersteunen
- 1.4 Laat de duur en intensiteit van het traject afhangen van jouw doelgroep, hun leeftijd en de beoogde taaldoelen

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de **deelvaardigheden**
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze **opbouw** van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante **thema's** met verschillende invalshoeken

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

- 3.1 Plan **rijke gesprekken** om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen
- 3.2 Voorzie **voorleesmomenten** met veel interactie
- 3.3 Werk doelbewust aan **woordenschat**, ook expliciet

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

- 4.1 Bereid leerlingen vroeg genoeg voor op het leren lezen
- 4.2 Zet in op een effectieve leesstart
- 4.3 Ga voor **goede, strategische** en **gemotiveerde** lezers
- 4.4 Laat schrijfoopdrachten het lezen (en spreken) versterken

Verzorg de kwaliteit van je instructie

5.1 Geef **expliciete instructie**

5.2 Laat **leerlingen van en met elkaar** leren

5.3 Geef sterke **feedback**

5.4 Integreer technologie op een wijze manier in je lessen

5.5 Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

6.1 **Monitor** je leerlingen en stem je onderwijs hierop af

6.2 Grijp de kans om te blijven leren

6.3 Werk samen met je **team** vanuit een gedeelde en gedragen missie

Aandacht voor details in klanken, woorden, zinnen en teksten

- Elke bouwsteen is essentieel voor een effectief taaltraject. je moet ze dus samen gebruiken. Je kan er niet eentje weglaten.
- Besef als schoolteam ook wat jullie al goed doen.
- Taaltrajecten zijn goed voor iedereen:
Wat goed is voor leerlingen met nood aan taalsteun, is goed voor alle leerlingen.

**MET
PRAKTISCHE
FICHES!**

WAT DOE JE TEGEN EEN TAAONTWIKKELINGSACHTERSTAND? OP WELKE MANIER VERWERK JE TAAIDOELEN IN RELEVANTE LESTHEMA'S? HOE ZORG JE VOOR EEN VLOTTE LEES- EN SCHRIJFSTART?

Aan welke leeftijd je ook lesgeeft, iedereen heeft vroeg of laat een leerling met nood aan taalsteun in de klas. De nodige taalondersteuning voorzien is belangrijk voor elke taalleraar, maar ook leerkrachten van zaak- of praktijkvakken spelen hierin een cruciale rol.

Taal in de klas vertaalt de beste wetenschappelijke inzichten naar zes handige bouwstenen voor het opzetten van taaltrajecten. Zo krijgen leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen extra leerkansen. Dit boek kijkt niet alleen naar wie zwak scoort op de taalscreening voor kleuters, maar focust op het volledige leerplichtonderwijs. Ga aan de slag met de zes praktische bouwstenen en ontdek hoe je taalproblemen sneller herkent en zelfs voorkomt.

**Jordi Casteleyn, Astrid Geudens, Kirsten Schraeyen, Helena Taelman,
Marit Trioen, Mathea Simons en Tom F.H. Smits**

WWW.LANNOOCAMPUS.COM

Jordi Casteleyn, Astrid Geudens,
Kirsten Schraeyen, Helena Taelman,
Marit Trioen, Mathea Simons, Tom F.H. Smits

TAAAL IN DE KLAS

TAAAL IN DE KLAS

**Jordi Casteleyn, Astrid Geudens,
Kirsten Schraeyen, Helena Taelman,
Marit Trioen, Mathea Simons,
Tom F.H. Smits**

**Lannoo
Campus**

Zes bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs

taaltrajecten.be

Astrid Geudens, Kirsten Schraeyen, Helena
Taelman, Marit Trioen, **Jordi Casteleyn**,
Mathea Simons, Tom F.H. Smits

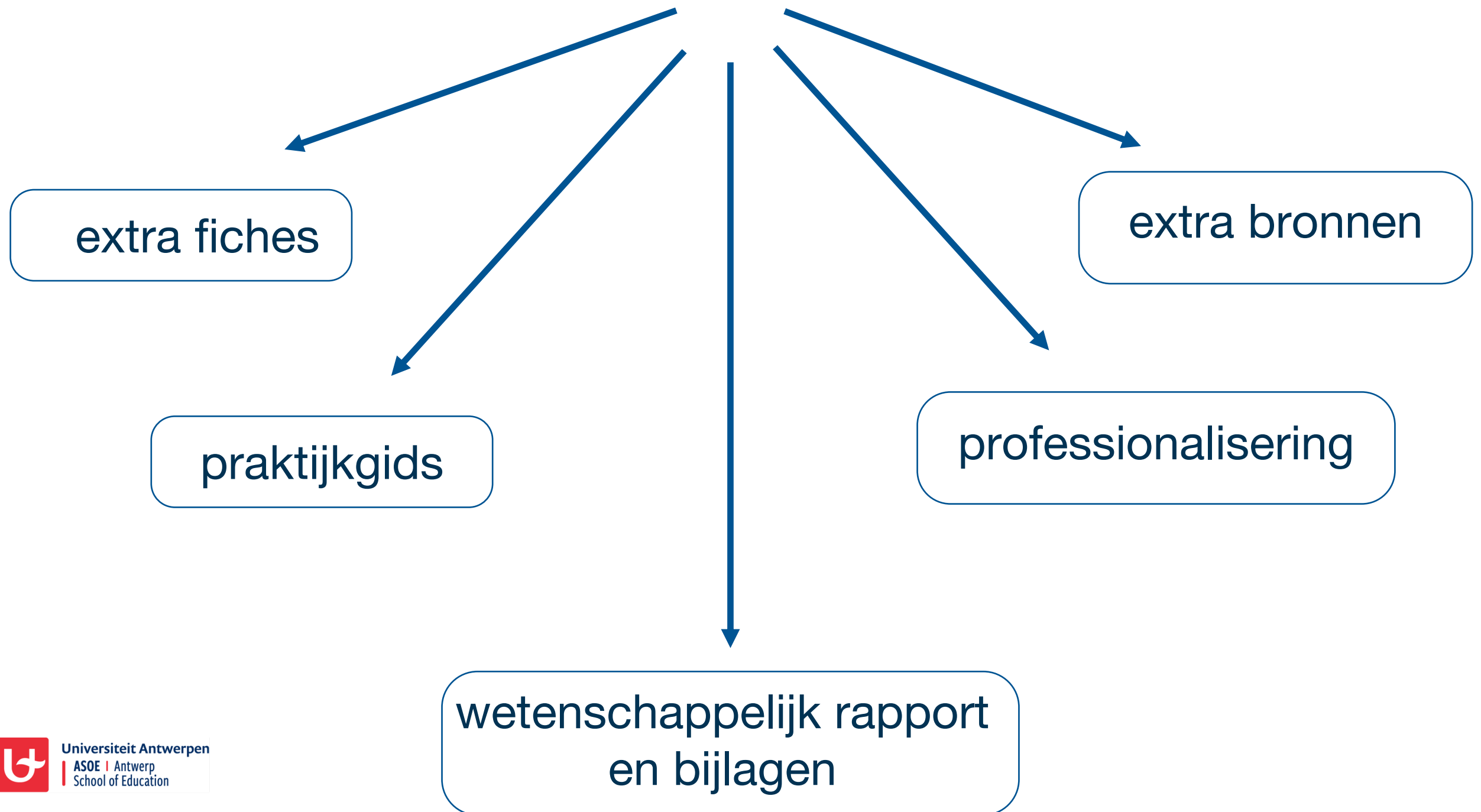
Met warme dank aan het Departement Onderwijs Vlaanderen en de stuurgroep, alle scholen die hun inspirerende aanpak met ons deelden, ondersteuners en leerkrachten voor de waardevolle adviezen en suggesties.

Wat staat er allemaal op taaltrajecten.be?

taaltrajecten.be

De praktijkgids en het wetenschappelijk kan je zowel online lezen als downloaden

Je vindt extra uitgewerkte fiches bij ‘inspiratie voor effectieve taaltrajecten?’

Je eigen taaltraject creëren? Laat je hier inspireren!

Zoek op een kernwoord in de titel

Onderwijsvorm

- Kleuteronderwijs
- Lager onderwijs
- Secundair onderwijs

Bouwsteen

- **Bouwsteen 1. Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel**
- **Bouwsteen 2. Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden**
- **Bouwsteen 3. Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid**
- **Bouwsteen 4. Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip**
- **Bouwsteen 5. Verzorg de kwaliteit van je instructie**
- **Bouwsteen 6. Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen**

Aanbeveling

- **Bouwsteen 1. Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel**
- 1.1. Investeer in een krachtige klasaankomst om alle leerlijnen te bereiken

Je vindt extra uitgewerkte fiches bij 'inspiratie voor effectieve taaltrajecten?'

Een logische en stapsgewijze opbouw van een taaltraject voor kleuters

Onderwijsvorm	Kleuteronderwijs
Bouwsteen	<ul style="list-style-type: none"> Bouwsteen 2 Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden Bouwsteen 3 Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid
Aanbeveling	<ul style="list-style-type: none"> 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de deelvaardigheden 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject 3.3 Werk doelbewust aan woordenschat, ook expliciet

Achtergrond

In een Deens onderzoek werkten kleuterleerkrachten met drie- tot zesjarige kleuters aan woordenschat, luisterbegrip, vertelvaardigheden en beginnende geletterdheid. Hiervoor werkten ze 20 weken lang twee keer per week een half uur met een kleine groep van vijf kleuters van hun eigen klas. Het programma had een positief effect op zowel de mondelinge taalvaardigheid als beginnende geletterdheid van alle leerlingen, ook Nederlandstaalleerders en leerlingen met een lage SES.

Beschrijving

In een taaltraject voor kleuters richt je je op een combinatie van deelvaardigheden, zoals die ook in je leerplan voorgesteld worden. Als leerkracht vertaal je die vaardigheden in concrete, behapbare taaldoelen op maat van je doelgroep en ontwerp je activiteiten om aan deze doelen te werken. Daarbij is het belangrijk om het traject op een logische en stapsgewijze manier op te bouwen, zodat het traject een bepaalde chronologie kent. De verschillende onderdelen van het traject zijn dus niet inwisselbaar, maar bouwen verder op elkaar.

Hoe pak je dit concreet aan? Op basis van een effectief programma uit het buitenland geven we een mogelijke werkwijze mee. Het programma werd uitgevoerd door de klasleerkracht, die twee keer per week een half uur met een groepje van vijf tot zes kleuters werkte en dit gedurende twintig weken.

3. Leg de leerdoelen van het traject op voorhand vast. Combineer hierbij verschillende deelvaardigheden en baseer je voor elk doel op wat je van een kleuter met een typische ontwikkeling kan verwachten. Bijvoorbeeld:

Deelvaardigheid	Doel (De kleuters kunnen ...)
Woordenschat	Woorden over de ruimte (naast, onder) begrijpen en gebruiken.
Klankbewustzijn	Aangeven of een bepaalde klank in een woord voorkomt.
Vertellen	Zelf een verhaal verzinnen met een plaats en personages.
Inzicht in geschreven taal	Het verschil herkennen tussen letters en woorden.

In een effectief taaltraject is elke bouwsteen noodzakelijk. De verschillende bouwstenen zijn dus minder effectief wanneer ze in isolatie toegepast worden. Het is ook relevant met alle aanbevelingen bij een bouwsteen. Download de volledige praktijkgids op www.taaltrajecten.be

2. Rangschik de leerdoelen in een leerlijn met een stijgende moeilijkheidsgraad. De opbouw in leerlijnen zorgt ervoor dat je een doordacht aanbod kan voorzien waarin alle doelen aan bod komen gedurende het hele traject. Een voorbeeld van een leerlijn voor woordenschat:

STAP 1	Woorden begrijpen en gebruiken voor onbekende voorwerpen (zelfstandige naamwoorden), voor onbekende acties (werkwoorden), voor beschrijvingen van dingen en acties (bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden).
STAP 2	Woorden over de ruimte (over, onder, boven) begrijpen en gebruiken.
STAP 3	Nieuwe tijdsbegrippen (voordien, daarna, dan) begrijpen en gebruiken.
STAP 4	Praten over de betekenis van nieuwe woorden, ook over woorden die meer dan één betekenis hebben.
STAP 5	Nieuwe gevoelswoorden begrijpen en gebruiken (beschaamd, bedroefd, vrolijk).
STAP 6	Nieuwe woorden begrijpen en gebruiken die gaan over het denken (geloven, zich inbeelden).

3. Ontwerp speelse activiteiten op basis van de leerdoelen. Enkele voorbeeldactiviteiten: memory spelletjes, rijmpjes, liedjes, voorlezen, verhaaldobbeistenen, storytelling (met fotokaarten), enz.:

Werk op voorhand enkele differentiatiemogelijkheden per activiteit uit, zowel voor kleuters voor wie de activiteiten te eenvoudig zijn, als voor kleuters voor wie de activiteiten te moeilijk zijn. Je kan differentiëren door bepaalde doelen weg te laten of toe te voegen voor een leerling en/of door je instructie aan te passen. Een voorbeeld van aangepaste instructie voor het leerdoel 'Woorden begrijpen en gebruiken voor onbekende voorwerpen':

Doelwoord: de kaken	
Differentiatie ↑	Open vraag: Waarom hebben sommige dieren grote en andere kleine kaken?
Differentiatie ↓	Kruisvraag: Heeft een leeuw grote of kleine kaken?

4. Voorzie per werkmoment van een half uur twee activiteiten en werk per activiteit aan een leerdoel van een andere deelvaardigheid. Op die manier spreid je de leerdoelen en deelvaardigheden mooi doorheen het traject;

5. Zorg voor voldoende herhaling doorheen het traject, zowel van de leerdoelen als van de soorten activiteiten. Dit vergroot de leeransen van de leerlingen.

Aan de slag

Wil je op basis van deze fiche meteen aan de slag voor je eigen klaspraktijk? Schrik er zeker niet voor terug om je eigen activiteiten uit te werken! Het Deense onderzoek toonde dat kleuterleerkrachten meer bereiken wanneer ze zelf speelse activiteiten ontwerpen. Ga zeker ook eens kijken op <https://crane.osu.edu/our-work/read-it-again/>. Daar kan je inspirerend materiaal downloaden dat bij de Engelstalige versie van het programma hoort, zoals een handig observatie-instrument, een uitgebreide beschrijving van het programma met tips om te differentiëren, enz. Je vindt er ook uitgewerkte activiteiten en lesmaterialen, maar die zijn gekoppeld aan de Engelse taal en Engelstalige prentenboeken.

Bron

Blieses, D., Hojen, A., Dale, P. S., Justice, L. H., Dybdal, L., Plasta, S., Markussen-Brown, J., Kjaerbaek, L., & Haghighi, E. F. (2018). Effective language and literacy instruction: Evaluating the importance of scripting and group size components. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 256–269. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.10.002>

In een effectief taaltraject is elke bouwsteen noodzakelijk. De verschillende bouwstenen zijn dus minder effectief wanneer ze in isolatie toegepast worden. Het is ook relevant met alle aanbevelingen bij een bouwsteen. Download de volledige praktijkgids op www.taaltrajecten.be

Referenties

- Geudens, A., Schraeyen, K., Taelman, H., Trioen, M., Casteleyn, J., Simons, M., & Smits, T.F.H. (2021). *Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Praktijkgids voor taalondersteuning in het kleuter-, lager en secundair onderwijs*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen. Opgehaald van www.taaltrajecten.be
- Gobyn, S. & Loman, F. (2021) *Met KOALA aan de slag!* Presentatie op Kleine kinderen Grote kansen. Opgehaald van https://cdn.webdoos.io/kleinekinderengrotekansen/Sessie%202&9_KKGK_211005_met%20KOALA%20aan%20de%20slag_CTO%20Leuven_Fien%20Loman.pdf